

Doc. dr Ljiljana Krneta¹

Fakultet političkih nauka

Banja Luka, RS, BiH

Gabrijela Bundalo²

OŠ Pazar, Tuzla, FBiH

UDK: 37.015.3

ISBN: 978-86-7372-227-6, 21 (2016), p.219-225

Originalni naučni rad

PERCEPCIJA SADAŠNJOSTI I VIZIJA BUDUĆNOSTI DAROVITIH UČENIKA

Rezime: U kontekstu sagledavanja bitnih pitanja kvaliteta obrazovanja darovitih učenika, svakako je i školska uspješnost darovitih. U tom smislu realizovano je istraživanje na uzorku od 688 darovitih i ostalih učenika, sa ciljem da se ispita percepcija sadašnjosti i vizija budućnosti darovitih učenika i ostalih, kao odrednice svijesti o sebi. Dobijeni rezultati istraživanja ukazuju da postoji statistički značajna razlika u percepciji sadašnjosti između darovitih i ostalih učenika, dok rezultati koji su dobijeni u ispitivanju vizije budućnosti između darovitih i ostalih učenika, ne pokazuju da postoje statistički značajne razlike u percepciji budućnosti. Ovo čini segment emocionalno-vrijedonosnog okvira ličnosti darovitih i ostalih učenika i može uticati na školsku uspješnost učenika.

Ključne riječi: darovitost, uspješnost, svijest o sebi.

U vremenu globalnih promjena i procesa globalizacije, koje su zahvatile sve segmente društva, neizostavno se postavlja pitanje kvaliteta obrazovanja i standardizacije za darovite i ostale učenike. Pitanje je vrlo složeno i zahtijeva, krajnje ozbiljan i pluralistički pristup ne samo u teorijskom osmišljavanju različitih paradigmi i teorijskih utemeljenja, nego i empirijsku validaciju, kako bismo dali cjelovite odgovore. Stoga se pitanje kvaliteta obrazovanja darovitih nameće kao imperativ i izazov savremenog, humanističkog pristupa u sferi kvalitetnog obrazovanja.

Naša pažnja u ovom radu će biti usmjerena na empirijsko istraživanje percepcije sadašnjosti i vizije budućnosti darovitih i ostalih učenika. Na uzorku od 688 darovitih i ostalih učenika, uzrasta od 14 do 18 godina, obuhvatili smo ispitanike različitih mjesta življenja. Problem istraživanja je situiran u prostoru ispitivanja ličnosti darovitih učenika, a zahvata segment emocionalno vrijedonosnog okvira ličnosti.

Neki podaci o istraživanju darovitosti pokazuju da je tokom dvadesetog vijeka objavljeno preko 1554 radova (Đurić, 1987), što ukazuje na značaj i interesovanja naučne i stručne javnosti o temi darovitosti. Iako se prva interesovanja za darovite javljaju još u starim civilizacijama Kine, Indije, Grčke... u dvadesetom vijeku darovitost se sistematski i naučno izučava. Razvijenost jednog društva

¹ krnetaljljana@yahoo.com

² alejirbag@gmail.com

ocjenjuje se prema stepenu identifikacije, razvoju i statusu darovitih i to postaje civilizacijski izazov.

Najveći broj istraživanja posvećen je istraživanju kognitivnog aspekta darovitih (Gojkov, 2008; Đorđević, B. & Đorđević, J., 1977; Andrilović & Čudina, 1985). No, savremeni diskurs darovitosti posebnu pažnju posvećuje emocionalno-socijalnom aspektu ličnosti darovitih pojedinaca. Iako ne postoji dovoljan broj empirijskih validacija ovog segmenta darovitosti, (Havelka, 1972, 1993; Rot & Havelka, 1973; Kvaščev, 1975, 1977; Krneta, D., 2002, 2004, 2006, Krneta, Lj., 2000, 2010, 2011), pitanje kvaliteta obrazovanja darovitih su sve češće predmet razmatranja naučne i stručne javnosti.

Kada govorimo o kvalitetnom obrazovanju, nezaobilazno je pitanje uspješnosti darovitih pojedinaca.

Naše istraživanje je realizovano na uzorku od (N=688) učenika srednjih škola (gimnazija, tehničke i umjetničke škole – likovni i muzički smjer), a obuhvatilo je analizu faktora koji utiču na uspješnost darovitih i drugih učenika. Postoji više faktora koji utiču na školsku uspješnost darovitih, i postaju determinante uspjeha darovitih i ostalih učenika. U ovom radu ćemo pokazati samo jedan dio rezultata, koji se odnose na **relacije svijesti o sebi i školske uspješnosti darovitih učenika, a čine psihološku prirodu uspješnosti darovitih učenika.**

Posebno nas interesuju **relacije svijesti o sebi i školska uspješnosti darovitih**, jer to ukazuje na relacije subjektivnih karakteristika učenika i uspjeha u školi, preko kojih je ispitivana školska uspješnost darovitih. Stoga pretpostavljamo da se mogu očekivati statistički značajne razlike u školskoj uspješnosti darovitih učenika s obzirom na svijest o sebi .

Sagledaćemo dva aspekta relacija i to:

1. pretpostavljamo da postoje statistički značajne razlike u školskoj uspješnosti darovitih i ostalih učenika s obzirom na svijest o sebi, tj. na razlike u percepciji sadašnjosti;
2. pretpostavljamo da postoje statistički značajna razlika u školskoj uspješnosti darovitih i ostalih učenika s obzirom na svijest o sebi, tj. na razlike u viziji budućnosti.

U istraživanju školske uspješnosti darovitih i ostalih učenika o tome kakvu imaju svijest o sebi korištena je Skala za ispitivanje svijesti o sebi, koja sadrži skalu percepcije sadašnjosti i skalu vizije budućnosti (Havelka, 1998). Dobijeni podaci istraživanja, Havelka, N. (1998) mogu poslužiti za kompariranje sa podacima iz srodnih istraživanja. U tom kontekstu primjenjena je skala shvatanja života, koja ukazuje na značajan aspekt svijesti o sebi. Skala je preuzeta iz istraživanja Gorjane Litvanović i sadrži 15 pitanja, koja se odnose na percepciju sadašnjosti i 8 pitanja koja se odnose na percepciju budućnosti. Pitanja su postavljena tako da odgovori mogu poslužiti u shvatanju razmišljanja i pogleda ispitanika o sadašnjosti, npr.: " Ovih dana sam razočaran svojim životom", ili "ovih dana se osjećam veoma srećan"... Ispitanici su se izjašnjavali na kontinumu od "potpuno tačno" do uopšte nije tačno". Tako su na pitanje "Da li se raduješ dolasku budućnosti", takođe odgovarali na kontinumu od "veoma mnogo " do "nimalo".

RELACIJE IZMEĐU PERCEPCIJE ŠKOLSKE USPJEŠNOSTI DAROVITIH I PERCEPCIJE SADAŠNOSTI

Poznate su različiti teorijski pristupi u opisivanju fenomena darovitosti, no savremenu didaktiku darovitih i prva istraživanja o novim i nedovoljno poznatim oblastima sa ciljem da se stvori nova didaktika u radu sa darovitim različitog uzrasta, koja jasno govori o težnji za upoznavanjem svih strana fenomena darovitosti, kreativnosti, talenta u svojim naučnim radovima donosi G. Gojkov (2008), ukazujući na svu složenost paradigmi postmodrenizma. Bitno pitanje savremene škole i uticaja globalizacije je pitanje uspješnosti darovitih i ostalih učenika. Stoga se ovom pitanju u doba globalnih izazova poklanja sve veća pažnja (Krneta, Lj., 2010, 2011), a akcentat se stavlja na psihološku prirodu darovitosti u okvirima savremenih ambijentalnih uslova (globalizacije).

Slika o sebi je jedan aspekt emocionalno-vrijednosnog okvira, koji je bitan u tumačenju uspješnosti darovitih i ostalih učenika, na što ukazuju i dobijeni podaci u ovom istraživanju (percepcija sadašnjosti):

Tabela: 1 Distribucija rezultata percepcije sadašnjosti – cio uzorak

	broj	%
izrazito negativna	0	0.00
uglavnom negativna	20	2.91
ambivalentan – kolebljiv	212	30.81
uglavnom pozitivan	384	55.81
izrazito pozitivan	72	10.46

Dobijeni rezultati istraživanja pokazuju da anketirani učenici različitim intenzitetom i smjerom percipiraju pojedine aspekte sopstvenog života u sadašnjosti, što ispoljavaju različitim stepenom prihvatanja ili neprihvatanja pojedinih formulacija... Evidentno je da su pozitivne formulacije sadašnjosti rangovane oko sredine kontinuma, a negativne formulacije o sadašnjosti su distribuirane na krajevima kontinuma. Ilustrativan odgovor je tvrdnja : "Ovih dana smatram da se moj život odvija baš onako kako treba", skalna vrijednost 3,57, što pokazuje da je svaki drugi ispitanik ili 54,64% učenika ispoljilo potvrđan stav. Od toga je 20,34% izrazito pozitivan, a 14,52% negativan stav, od čega 2,90% izrazitog intenziteta "uopšte nije tačno", a 11, 62% umjerenog intenziteta "uglavnom nije tačno". Evidentno je da nijedan ispitanik nije negativno percipirao sadašnjost "izrazitim negativnim stavom". U tom kontekstu dobijeni **rezultati percepcije sadašnjosti** kod učenika pokazuju da i pored teške socijalno-ekonomske situacije u kojoj mladi žive, **izraženo je više pozitivnih nego negativnih ili neutralnih stavova prema sadašnjosti, što ide u prilog našem stanovištu da svi ljudi sebi postavljaju ciljeve kojima teže u životu i da prema njima preduzimaju aktivnosti u konkretnoj socijalnoj sredini.**

Jedno od bitnih pitanja u ovom istraživanju se odnosi na ispitivanje sličnosti i razlika u percepciji sadašnjosti između darovitih i ostalih učenika. U tom smislu je postavljena posebna hipoteza – *da se mogu očekivati razlike u percepciji sadašnjosti između darovitih i ostalih učenika.*

Табела 2: Percepcija sadašnjosti darovitih i ostalih učenika

Učenici	Stav prema sadašnjosti				Σ
	uglavnom negativan	kolebljiv	uglavnom pozitivan	izrazito pozitivan	
daroviti	8	80	102	26	216
	3.70	37.04	47.22	12.04	
ostali	12	132	282	46	472
	2.54	27.97	59.75	9.75	
Total	20	212	384	72	688
	2.91	30.81	55.81	10.47	

Pearson Chi-square: 9.55196, df=3, p=.022798

Dobijeni rezultati ukazuju da su utvrđene statistički značajne razlike u percepciji sadašnjosti između darovitih i ostalih učenika, s obzirom da je dobijeni Hi-kvadrat= 9, 55196, uz tri stepena slobode statistički značajan na nivou 0,05 (p=.022798). Distribuirani rezultati percepcije sadašnjosti pokazuju da su utvrđene statistički značajne razlike između darovitih i ostalih učenika u percepciji sadašnjosti, te da je rizik prihvatanja hipoteze na nivou 5%. Analiza pokazuje da kod **darovitih preovladava umjereno pozitivan stav prema sadašnjosti, kako se izjasnilo 47,22% darovitih, zatim kolebljiv stav, kako percipira 37,04%, dok je daleko manje onih sa izrazito pozitivnim stavom 12,04 i umjereno negativnim – 3,70%**. Na drugoj strani kod ostalih učenika mnogo je više onih sa umjereno pozitivnim stavom, 59,75% (nego kod darovitih, 47,22%) i manje kolebljivim stavom 27,97% (takođe manje nego kod darovitih 37,04%), umjereno negativnim 2,54% (prema 3,70% kod darovitih) i onih sa izrazito pozitivnim stavom 9,75% (prema 12,04% kod darovitih).

Iz ovoga proizilazi da **daroviti imaju nešto negativnije stavove prema sadašnjosti**, a to opet upućuje na **pesmističniju percepciju sadašnjosti**, a to takođe upućuje da se može prihvatiti hipoteza – *da se mogu očekivati razlike u percepciji sadašnjosti između darovitih i ostalih učenika*.

VIZIJA BUDUĆNOSTI

Za ispitivanje vizije budućnosti primjenjena je skala za ispitivanje njihovih razmišljanja i pogledi na budućnost, na osnovu čega je utvrđen i opšti stav prema budućnosti. Skala je konstruisana po ugledu na Likertove sumacione skale i sadrži 8 stavki koje se odnose na njihova razmišljanja i poglede na različite aspekte budućnosti. Pitanja su formulisana kao pozitivne i negativne stavke, npr. "Da li se raduješ dolasku budućnosti", a odgovori su iskazivani na petostepenoj skali od "veoma mnogo" do "nimalo".

Табела: 4. Distribucija rezultata vizije budućnosti – cio uzorak

35. Kakva su Tvoja razmišljanja i pogledi na budućnost?	AS	veoma mnogo	mного	umereno	malo	nimalo	bez odgovora
Da li razmišljaš o budućnosti?	3.71	252 36.62	134 19.47	194 28.19	70 10.17	30 4.36	8 1.16
Da li je za Tebe budućnost važnija od prošlosti?	3.67	246 35.75	160 23.25	166 24.12	50 7.26	62 9.01	4 .58
Koliko veruješ da će Tvoja budućnost biti dobra?	3.64	120 17.44	248 36.04	278 40.40	36 5.23	6 .87	0 .00
Koliko očekuješ dobiti od svoje budućnosti?	3.63	96 13.95	294 42.73	250 36.33	42 6.10	6 .87	0 .00
Da li strepiš od budućnosti?	3.43	58 8.43	50 7.26	236 34.30	216 31.39	126 18.31	2 .29
Da li si zabrinut pri pomisli na budućnost?	3.29	72 10.46	74 10.75	228 33.13	184 26.74	126 18.31	4 .58
Da li se raduješ dolasku budućnosti?	3.19	122 17.73	156 22.67	228 33.13	102 14.82	72 10.46	8 1.16
Da li je za Tebe budućnost važnija od sadašnjosti?	2.87	94 13.66	120 17.44	230 33.43	94 13.66	150 21.80	0 .00

Analiza distribuiranih rezultata pokazuje da je vizija budućnosti u izrazitijem stepenu iskazana prihvatanjem stavki koje ukazuju na razmišljanja o budućnosti i o nadi da će budućnost biti dobra, a manje na stavke koje se odnose na važnost budućnosti ili radovanje njenom dolasku. Na takve zaključke upućuju dobijene skalne vrijednosti, jer su najprihvaćenije formulacije "**Da li razmišljaš o budućnosti**" – 3,71 skalna vrijednost; "**Da li je za tebe budućnost važnija od prošlosti**" – 3,67 skalna vrijednost; "**Koliko vjeruješ da će tvoja budućnost biti dobra**" – 3,64 skalna vrijednost, te "**Koliko očekuješ dobiti od svoje budućnosti**" – 3,63 skalna vrijednost. Najmanje prihvaćena formulacija "**Da li je za tebe budućnost važnija od sadašnjosti**" – 2,87, skalna vrijednost i "**Da li se raduješ dolasku budućnosti**" – 3,19%, skalna vrijednost. Ovako distribuirani rezultati anketiranih učenika daju precizniju sliku učenika prema budućnosti.

Табела: 5. Distribucija rezultata vizije budućnosti – cio uzorak

vizija budućnosti intenzitet	broj	%
veoma loša	0	0,00
uglavnom loša	40	5,81
neizvesna	364	52,91
uglavnom dobra	268	38,95
veoma dobra	16	2,32

U nizu bitnih pitanja u ovom istraživanju je sagledavanje **sličnosti i razlika u viziji budućnosti između darovitih i ostalih učenika**. U tom smislu je postavljena i hipoteza – *da se mogu očekivati razlike u viziji budućnosti između*

darovitih i ostalih učenika. Jer daroviti imaju specifičnije aktivnosti u realizaciji svojih potencijala i u tom smislu postoji mogućnost da sebe vide drugačije i imaju drugačiji pogled na budućnost.

Табела 6.: Vizija budućnosti darovitih i ostalih učenika

Učenici	Percepcija budućnosti				Σ
	uglavnom loša	неизвесна	углавном добра	веома добра	
daroviti	18	110	84	4	216
	8.33	50.93	38.89	1.85	
ostali	22	254	184	12	472
	4.66	53.81	38.98	2.54	
Total	40	364	268	16	688
	5.81	52.91	38.95	2.33	

Pearson Chi-square: 3.97500, df=3, p=.26419

Uvidom u tako predstavljene rezultate evidentno je da nisu utvrđene statistički značajne razlike u pogledu budućnosti između darovitih i ostalih učenika, s obzirom na to da dobijeni Hi-kvadrat test iznosi 3,97500, uz tri stepena slobode, nije statistički značajan ni na jednom nivou za koji je uobičajno testiranje razlika između opaženih distribucija ($p=.264196$). Dakle, distribuirani rezultati percepcije između darovitih i ostalih učenika pokazuju da su utvrđene distribucije vizije budućnosti toliko slične, te da nema statistički značajnih razlika u njihovim razmišljanjima i pogledima na budućnost. Na taj način je izveden zaključak da se ne prihvata postavljena hipoteza, tj. da se – **ne mogu očekivati razlike u pogledu na budućnost između darovitih i ostalih učenika.**

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Istraživanje uspješnosti darovitih i ostalih učenika, kao i analiza faktora uspješnosti darovitih i ostalih učenika, u realizovanom empirijsko-neeksperimentalnom istraživanju zahvata širi prostor analiziranja determinanti školske uspješnosti darovitih i ostalih učenika u srednjim školama (gimnazija, tehničke i umjetničke škole). Na uzorku od 688 učenika, od 14 do 18 godina, ispitivana je školska uspješnost darovitih i drugih učenika. U ovom radu smo iznijeli samo jedan dio rezultata koji se odnosi na analizu uspješnosti darovitih i ostalih učenika i relacija svijesti o sebi, kao psihološke prirode emocionalno-vrijedonosnog okvira ličnosti učenika.

Dobijeni rezultati istraživanja percepcije sadašnjosti i školske uspješnosti darovitih i ostalih učenika pokazuju da daroviti učenici imaju nešto pesimističniju sliku percepcije sadašnjosti u odnosu na ostale učenike. U percepciji vizije budućnosti između darovitih i ostalih učenika nema statistički značajnije razlike u njihovim pogledima na budućnost, te se ne mogu očekivati razlike u pogledu na budućnost između darovitih i ostalih učenika. Empirijska istraživanja i dobijeni rezultati istraživanja mogu poslužiti u sagledavanju realnije slike o sebi darovitih i ostalih učenika (iako čine presjek) u vremenu kada su realizovana i predstavljaju

bitan elemenat razmatranja uspješnosti darovitih i ostalih učenika u savremenom obrazovanju.

Literatura:

- Andrilović, V. Čudina, M. (1985), *Psihologija učenja i nastave*, "Školska knjiga", Zagreb.
- Đurić, Đ., (1987), *Vaspitanje mladih u višenacionalnoj zajednici*, Pedagoški zavod Vojvodine, Novi Sad.
- Kvašček, R., (1975), *Podsticanje i razvijanje stvaralačkog ponašanja ličnosti*, Svjetlost, Sarajevo.
- Kvašček, R., Radovanović, V. (1977), Uticaj sposobnosti, složaja ličnosti i motivacije na uspjeh u školskom učenju, *Psihologija br. 1. Beograd*,
- Gojkov, G. (2008), *Didaktika darovitih*, Visoka škola strukovnih studija za vaspitače, Vršac.
- Krneta, D. Krneta, D., (2002), Perspektive razvoja mladih talenata u izmijenjenim ambijentalnim uslovima, *Saopštenje na VIII okruglom stolu „Podsticanje darovitosti na studijama iz ugla Bolonjske deklaracije”*, Temišvar, 21. i 22. 06. 2002. godine.
- Krneta, D. (2006), Daroviti u očima drugih, u koautorstvu sa mr Ljiljana Krneta, *Zbornik radova sa XI okruglog stola u Vršcu „Daroviti i odrasli”*, Viša škola za obrazovanje vaspitača, Vršac—Temišvar
- Krneta, Lj. (2000), *Faktori školskog uspjeha*, Grafid, Banja Luka.
- Krneta, Lj. & Simunić, E. (2011), Podsticanje emocionalne kompetentnosti darovitih učenika u školi, *Zbornik 11*, Visoka škola strukovnih studija, Vršac.
- Krneta, Lj. (2010), *Ličnost učenika i percepcija radne efikasnosti nastavnika*, Grafid, Banja Luka.
- Rot, N. i Havelka, N., (1973), *Nacionalna vezanost i vrednosti kod srednjoškolske omladine*, Institut društvenih nauka, Beograd.
- Rot, N. i Havelka, N., (1972), *Izrada skale za ispitivanje oblika nacionalne vezanosti*, IV Kongres psihologa Jugoslavije, Ljubljana.
- Havelka, N. (1993) i saradnici, *Efekte osnovnog školovanja*, Institut za psihologiju, Beograd.

Associate Professor Ljiljana Krneta, PhD

Faculty of Political Sciences

Banja Luka, RS, BiH

Gabrijela Bundalo

OS Pazar, Tuzla, FBiH

PERCEPTION OF PRESENT AND VISION OF FUTURE OF GIFTED STUDENTS

In the context of important issues concerning the quality of education of gifted children is certainly giftedness and school success. In the survey is realised on a sample of 688 students, in order to investigate the perceptions of the present and the vision of future of gifted students, as determinants of self-consciousness. The results showed that there is statistically significant difference in perception of present between gifted and other students while results obtained in researching the vision of the future of gifted and other students does not show a statistically significant difference in the perception of the future among these students. This is a segment concerning values and emotional framework of gifted and other students, and may affect school performance.

Key words: giftedness, school success, self-awareness.